

pripoved, ki opisuje potovanje Argonavtov od izplutja do vrnitve v Grčijo. Dogodkov po vrnitvi v Grčijo (Medejino pomladitev Jazonovega očeta Ajzona in smrt kralja Pelia) Apolonij ne opisuje, zato pa na dogodke Evripidove tragedije neprestano namiguje; posredno so prisotni v Medejinih zlih slutnjah in v njeni prebujajoči se maščevalnosti.

Medeja v grško mitologijo vstopi kot Jazonova pomočnica v zgodbi o zlatem runu in Jazonovem poskusu, da si povrne prestol, ki ga je uzurpiral njegov stric Pelias. Zgodba tvori trdo jedro grške mitologije, saj pomeni pomemben pomorski podvig, v katerem Jazon, Medeja in Argonavti plujejo po Sredozemlju in načrtujejo njegove meje. Medeja v tradiciji pred Evripidom vzporedno nastopa kot boginja in kot človeško bitje. V grški književnosti je prvič omenjena v Heziodovi *Teogoniji* (ok. 700 pr. Kr.), in sicer v katalogu boginj, ki so se združile s smrtniki. Vendar *Teogonija* je ne pozna kot človeškega bitja z nadnaravnimi sposobnostmi, temveč kot boginjo. Vsekakor pa je tradicija v Medeji že zelo zgodaj prepoznala orientalsko čudodelstvo boginje Hekate.

Neohranjeni Evmelov ep *Korintske zgodbe* (2. pol. 8. stol. pr. Kr.) je sicer kronološko starejši, vendar je njegova različica zgodbe lokalpatriotična priredba. Evmel je kot korintski aristokrat z epom proslavil svoje mesto. Po njegovi verziji je bil Ajet prvi kralj Korinta. Medejo so kot dedinjo prestola Korintčani poklicali iz Jolkosa, ona pa je postavila Jazona za kralja; ta Medeja ni mogla biti zločinka. Evmel sicer že pozna Evripidov osrednji motiv, tj. smrt otrok, vendar ne pozna Medeje kot morilke. Njegova zgodba je drugačna: Medeja je nekoč zavrnila Zevsovo snubljenje in v zahvalo ji je Hera obljubila, da bo njenim otrokom podarila nesmrtnost. Toda Zevsova soproga ni držala besede: ko je Medeja v njenem svetišču opravila predpisani obred, je s tem nehote povzročila smrt svojih otrok. Jazon ji tega ni mogel odpustiti in se je vrnil v Jolkos, Medeja pa je zapustila Korint. Po drugi verziji so se Korintčani uprli vladavini barbarske čarovnice in v svetišču Here Akraje ubili njene otroke. Temu je sledila kuga, ki so jo zatrli z uvedbo posebnega rituala: odslej je moralo vsako leto po sedem dečkov in sedem deklic (toliko je bilo namreč Medejinih otrok) služiti v svetišču. Ta verzija ima še varianto, po kateri je Medeja ubila kralja Kreonta in v strahu pred maščevanjem zbežala v Atene, še prej pa otroke skrila v omenjeno svetišče. Korintčani so jih pobili in krivdo za umor naprtili njej. Osrednjega dogodka Evripidove *Medeje* in vseh poznejših verzij le-te, tj. načrtnega detomora, torej tradicija pred Evripidom ni poznala. Edino, kar je Evripidovo občinstvo morda poznalo iz tradicije, je umor korintske princese Glavke (pri Evripidu je neimenovana, sicer je od Seneke dalje znana tudi kot Kreuza). V bližini Korinta je bil namreč studenec Glavka, v katerega naj bi bila skočila zastrupljena kraljična. Obstaja tudi možnost, da je že pred Evripidom tragik Neofron Medeji pripisal tudi namerni umor otrok, šele Evripid pa je ta dogodek postavil v središče dramskega dela, ki je posredno ali neposredno izhodišče za vse kasnejše *Medeje*.

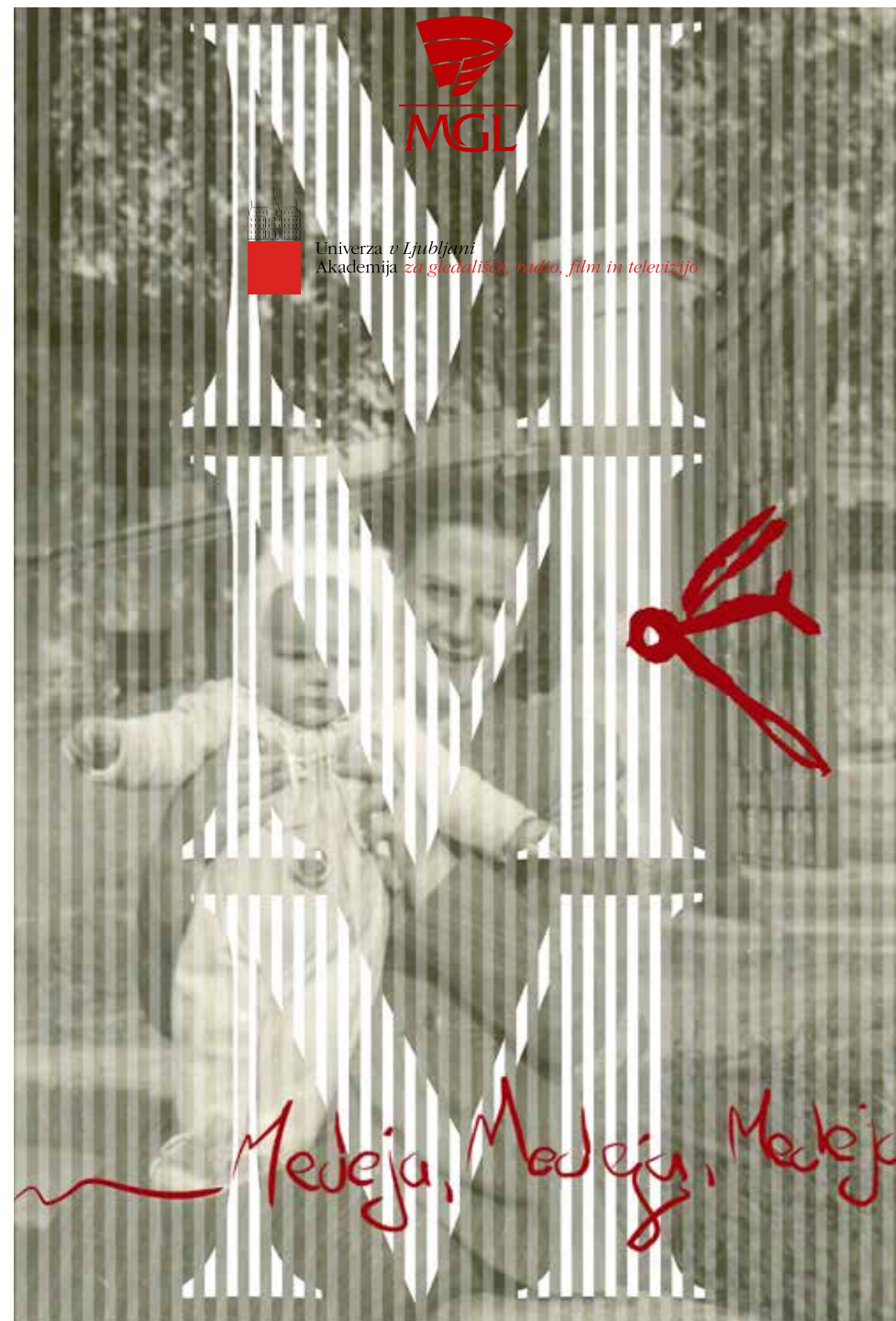
Prvo latinsko tragedijo o Medeji je napisal arhaični epik in dramatik Enij. Ovidij je doživel velik uspeh z neohranjeno tragedijo *Medeja*, Medejin mit pa je obravnaval tudi v *Metamorfozah* in v *Pismih heroin* (12). Medeja piše Jazonu pismo zato, da bi ga odvrnila od poroke s korintsko princeso, tu imenovano Kreuza. Izhodišče so – kot še velikokrat pozneje – Medejin govori iz Evripidove drame, le da sta Jazon kot sogovornik in zbor kot poslušalec nadomeščena z Jazonom kot imaginarnim naslovnikom pisma.

Literatura:

Evripid, 2000: *Medeja; Ifigenija pri Tavrijcih*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižica Kondor, 292. zvezek).

James J. Clauss, Sarah Iles Johnston, 1997: *Medea: Essays on Medea in Myth, Literature, Philosophy and Art*. Princeton: Princeton University Press.

Tone Smolej (ur.), 2010: *Tematologija: izbrana poglavja*. Ljubljana: Študentska založba.

Univerza v Ljubljani
Akademija za gledališče, radio, film in televizijo

MEDEJA, MEDEJA, MEDEJA

Avtorski projekt po motivih Senekove in Evripidove *Medeje*
Zaključna predstava drugostopenjskega (magistrskega) študija gledališke režije Mateje Kokol
(mentor: Tomi Janežič)
Producenta AGRFT in MGL

*Sogovornika ni.
Ljudi ni. Vsaj tistih pravih ne.
Mene ni. Tebe ni.
Ni očeta. Niti mame.
Ni Jazona in ni Kreonta.
Je otrok. Je stara duša.
So igrače in je violina.
In je osamljenost,
ki odpira pota
mračne domišljije otroka,
ki hrepeni po dotiku,
stiku,
ljubezni, pozornosti
in odgovorjeni besedi.*

Igra **JOŽICA AVBELJ**

Prevajalka Senekove *Medeje* **JERA IVANC**

Prevajalec Evripidove *Medeje* **MARKO MARINČIČ**

Režiserka in oblikovalka svetlobe **MATEJA KOKOL**

Dramaturginja **MARINA RADIČ**

Scenografka **KARIN ROŽMAN**

Kostumografka **IRIS KOVAČIČ**

Koreografa in oblikovalca zvoka **SZ3**

Organizator predstave **Darko Muc**

Tehnična izvedba **Mestno gledališče ljubljansko**

Mateja Kokol **O konceptu in ustvarjalni misli**

Medeja je Otrok. Medeja je Čarovnica. Medeja je Jožica.

V magistrskem projektu *Medeja, Medeja, Medeja* je ekipa ustvarjalcev svoj fokus usmerila na eksperimentalno raziskovanje prostora, časa in telesa Medeje, ki je ujeta v pojem samote in osamljenosti.

Medejo vrnemo ... Ne v Grčijo. Niti v Kolhido. Vrnemo jo v otroštvo, kjer Medeja ve – a ne razume.

Medejo osamimo. Ustalimo jo v zavetišču in jo zamejimo z zlato kletko materialnega udobja.

Medejo osvobodimo v telesu in omogočimo otroški domišljiji, ki v sebi nosi staro dušo, svobodo misli, ki najde sogovornika.

Marina Radič **Medeja in Svetlana Slapšak**

Evripid se odloči, da Medeja ubije otroka.

V redu.

Seneka mu sledi.

V redu.

V redu?

Ne, ni v redu.

Na začetku ustvarjalnega procesa nam je Jožica Avbelj razložila teorijo Svetlane Slapšak. Ta pravi, da Medeja ubije otroka, ker ju hoče zaščititi pred Kreontovim Korintom. Alternativa je suženjstvo. To postane naše izhodišče raziskovanja. Kaj je hujše: fizična smrt ali ubita zavest v otopelem telesu? Oziroma kaj je smrt oziroma kdaj si živ? In vsa druga odgovorjena in še vedno odprta vprašanja, ki so se pojavila v zadnjih treh mesecih.

In še nekaj. Slapšakova nas je opozorila na Christo Wolf in njeno prozno *Medejo*. Prvič je Medejino zgodbo zapisala ženska.

Pri Wolfovi Medeja ne ubije otrok.

To stori Korint. Oziroma njegovi prebivalci.

Pri Wolfovi sta otroka ob Medejinem izgonu živa.

In ujeta v civiliziranem Korintu.

Prepolnem znanja o astrologiji in matematiki, filozofiji itd. itd. itd.

Ampak kaj naj počne Korint s svojim znanjem?

Če čreda še vedno brezpogojno sledi obredom svojega primitivnega vodnika?

In njeno blejanje preglasi vsako besedo, ki bi jo lahko streznila?

Čreda tepta.

Potepta.

Nedolžna otroka.

Antična Medeja

Mit je po uveljavljeni definiciji »tradicionalna pripoved«. Tradicionalnost nekega mita temelji na tem, da ima za neko okolje posebej zavezujočo vlogo (npr. kult Medejinih otrok v Korintu). Tak mit je ponavadi povezan z ustnim izročilom. Če izhajamo iz mita, ni smiselno postavljati strogih meja med »tradicionalnim mitom« in umetniško obdelavo, kot je npr. Evripidova. Njegova obdelava je zelo individualna, vendar ob tem ne smemo pozabiti, da je bilo uprizarjanje tragedij in komedij v Atenah 5. stoletja povezano z državnim kultom. Gledališče je bilo ena od institucij atenske demokracije. Državni Dionizov kult ni bil samo formalen povod za umetniški dogodek, temveč zavezujoč okvir, v katerem so se tradicionalni miti vedno znova aktualizirali. Pri zgodbi, kot je Medejina, je po eni strani še vedno mogoče govoriti o kontinuiteti (jedro mita, tj. osnovna zgodba in imena glavnih protagonistov, se ohranja), po drugi strani pa tudi o nenehnih aktualizacijah mita.

»Kanonična« verzija Medejine teme – tista, ki je prišla tudi v Schwabove *Najlepše antične pripovedke* – je sestavljena iz Evripidove drame in *Argonavtov* Apolonija Rodoškega (3. stol. pr. Kr.). Apolonij je imel kot aleksandrijski »učen pesnik« pred očmi predvsem elitno občinstvo, ki je v egiptovski prestolnici uživalo naklonjenost vladarjev. Bistvo njegove pesnitve je medbesedilni dialog s Homerjem in Evripidom, obenem pa je Apolonijeva pesnitev edina ohranjena grška